

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ▪ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ▪ ΤΜΗΜΑΤΑ ΔΙΕΤΟΥΣ
ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ**

ΟΝΟΜΑ: _____
ΗΜ/ΝΙΑ: _____ / 12/ 2025 ΤΜΗΜΑ: _____

Βαθμός %
☺

Α' Ομάδα

A.1.

α: 3, 4

β: 1, 2, 5

A.2.

α) Πριν ακόμη από την παροχή στέγης και εργασίας, οι πρόσφυγες απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια και πολιτικά δικαιώματα. Εντάχθηκαν στο κόμμα του Βενιζέλου τόσο ως ψηφοφόροι όσο και ως πολιτευτές, βουλευτές και υπουργοί. Οι αντιβενιζελικοί και ο αντιβενιζελικός τύπος καλλιεργούσαν το μίσος εναντίον τους.

β) Με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης ιδρύθηκε η Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξιμών. Περίπου 200.000 Έλληνες παρέμεναν στην Καππαδοκία και γενικότερα στην Κεντρική και Νότια Μικρά Ασία. Αυτοί μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα το 1924 και το 1925 με τη φροντίδα της Μικτής Επιτροπής.

γ) Στις 10 Ιουνίου 1930 υπογράφηκε η *Συμφωνία της Άγκυρας* που αποτελούσε το οικονομικό σύμφωνο μεταξύ των δύο χωρών. Τα κυριότερα σημεία του ήταν:

- Ρύθμισε το ζήτημα των Ελλήνων ορθοδόξων της Κωνσταντινούπολης και των μουσουλμάνων της Θράκης, καθώς και των «φυγάδων».
- Όριζε ότι οι ανταλλάξιμες μουσουλμανικές περιουσίες στην Ελλάδα και οι ελληνικές στην Τουρκία περιέρχονταν στην κυριότητα του Ελληνικού και Τουρκικού Δημοσίου, αντίστοιχα.
- Προέβλεπε αμοιβαία απόσβεση των οικονομικών υποχρεώσεων μεταξύ των δύο χωρών.

B.1.

α. Μετά την υπογραφή της συνθήκης του Βουκουρεστίου τον Αύγουστο του 1913, με την οποία τερματίζονταν οι Βαλκανικοί πόλεμοι, Έλληνες από τη Βουλγαρία, καθώς και από τη Δυτική Θράκη και το τμήμα της Ανατολικής Μακεδονίας, που είχαν κατακυρωθεί στη Βουλγαρία, καθώς και από περιοχές που είχαν παραχωρηθεί στη Σερβία, έφθασαν στην Ελλάδα. Την εποχή αυτή έφθασε και το πρώτο μεταναστευτικό ρεύμα από τη Ρωσία. Έλληνες της περιοχής του Καυκάσου, με την αναγγελία της προσάρτησης της εύφορης Μακεδονίας, άρχισαν να μεταναστεύουν στην Ελλάδα, με την ελπίδα ότι θα τους παραχωρούσαν γη. Κάποιοι απ' αυτούς κατόρθωσαν να εγκατασταθούν στην Κεντρική Μακεδονία. Το μεταναστευτικό ρεύμα αναχαιτίστηκε με επέμβαση της ελληνικής κυβέρνησης.

β. Στην αρχή το κράτος αντιμετώπισε με τα μέσα που διέθετε τις πρώτες στοιχειώδεις και πιεστικές ανάγκες των προσφύγων: διατροφή, προσωρινή στέγαση, ιατρική περίθαλψη. Κινητοποιήθηκαν επίσης ιδιώτες, ατομικά ή οργανωμένα. Αποφασιστική, ιδιαίτερα για την ιατρική περίθαλψη και την

παροχή φαρμάκων, υπήρξε η δραστηριοποίηση στην Ελλάδα ξένων φιλανθρωπικών οργανώσεων. Διενεργήθηκαν έρανοι, οργανώθηκαν πρόχειρα συσσίτια και έγινε προσπάθεια για καθημερινή διανομή ψωμιού, παροχή ρουχισμού και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης.

B.2.

Οι περισσότεροι πρόσφυγες, ψυχικά τραυματισμένοι και με το άγχος πρώτα της επιβίωσης και αργότερα της βελτίωσης της ζωής τους, εξέφραζαν συχνά παράπονα για την αντιμετώπιση του κράτους, αλλά και των γηγενών κατοίκων του. Κατηγορούσαν το ελληνικό κράτος ότι με την υπογραφή της Σύμβασης ανταλλαγής της Λοζάνης και του ελληνοτουρκικού Συμφώνου του 1930 παραβίασε βασικά δικαιώματά τους• ότι αποζημιώθηκαν μόνο κατά ένα μέρος για την περιουσία που εγκατέλειψαν στις πατρίδες τους• ότι, τέλος, η ανταλλάξιμη περιουσία δεν περιήλθε πάντοτε σε αυτούς. Πράγματι, παρά την ύπαρξη νόμων (ήδη πριν από το 1922) που απαγόρευαν τη μεταβίβαση της μουσουλμανικής ακίνητης ιδιοκτησίας, η έλλειψη κτηματολογίου, η ανυπαρξία, σε πολλές περιπτώσεις, τίτλων ιδιοκτησίας και η δυσκολία στην οριοθέτηση ή την περιφραγή της, συνέβαλαν στο να περιέλθουν τέτοιες εκτάσεις σε ντόπιους. Αλλά και το ίδιο το κράτος κάποιες φορές παραχώρησε ανταλλάξιμη περιουσία σε γηγενείς ακτήμονες ή σε ευαγή ιδρύματα.

Β' ΟΜΑΔΑ

Γ.1. Η ΕΑΠ διέκρινε την αποκατάσταση των προσφύγων σε *αγροτική* (παροχή στέγης και κλήρου στην ύπαιθρο) και *αστική* (παροχή στέγης στις πόλεις). Μολονότι οι περισσότεροι πρόσφυγες ασκούσαν στην πατρίδα τους «αστικά» επαγγέλματα (σχετικά με το εμπόριο, τη βιοτεχνία-βιομηχανία κ.τ.λ.), δόθηκε το βάρος στη γεωργία, γιατί:

- υπήρχαν τα μουσουλμανικά κτήματα (κυρίως στη Μακεδονία, αλλά και στην Κρήτη, **όπου και εγκαταστάθηκαν όχι μόνο πρόσφυγες και μετανάστες αλλά και γηγενείς ακτήμονες**, τη Λέσβο, τη Λήμνο και αλλού),
- αγροτική αποκατάσταση ήταν ταχύτερη και απαιτούσε μικρότερες δαπάνες,
- η ελληνική οικονομία βασιζόταν ανέκαθεν στη γεωργική παραγωγή,
- υπήρχε η πολιτική σκοπιμότητα της αποφυγής κοινωνικών αναταραχών με τη δημιουργία γεωργών μικροϊδιοκτητών αντί εργατικού προλεταριάτου. **Η πολιτική αυτή του κράτους και της ΕΑΠ επιβεβαιώνεται και από την πρώτη δοθείσα πηγή στην οποία αναφέρεται ότι στην περίπτωση που συγκεντρωνόταν μεγάλος πληθυσμός στις πόλεις θα ήταν απαραίτητη η δημιουργία θέσεων εργασίας, που μόνο μέσω της βιομηχανικής ανάπτυξης θα μπορούσε να επιτευχθεί, από την στιγμή που οι θέσεις στη δημόσια διοίκηση είχαν εξαντληθεί. Ωστόσο, κάτι τέτοιο θα αποδομούσε την κυρίαρχη αντίληψη περί αγροτικού χαρακτήρα της χώρας και παράλληλα θα δημιουργούσε πολυάριθμο εργατικό δυναμικό που πιθανόν να δημιουργούσε πολιτικές και κοινωνικές εντάσεις. Έτσι, η συνειδητή επιλογή όλων των κυβερνήσεων του μεσοπολέμου ήταν η δημιουργία μικροϊδιοκτητών και μικροαστών και όχι προλεταριάτου.**

Εξάλλου, δόθηκε προτεραιότητα στην εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη καθώς:

- ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν τα μουσουλμανικά κτήματα και τα κτήματα των Βουλγάρων μεταναστών (σύμφωνα με τη συνθήκη του Νεϊγύ). **Έτσι, όπως προκύπτει από την δεύτερη πηγή, η ΕΑΠ και το ελληνικό κράτος αξιοποίησαν κρατικές εκτάσεις, τα κτήματα των αποχωρήσαντων Βουλγάρων, βοσκοτόπους κατάλληλους για καλλιέργειες και απαλλοτριωμένα τσιφλίκια. Στις εκτάσεις αυτές εγκαταστάθηκαν 17.000 οικογένειες. Απέναντί αυτή η πολιτική θα καθιστούσε τους πρόσφυγες αυτάρκεις σε σύντομο χρονικό διάστημα και θα συντελούσε στην αύξηση της αγροτικής παραγωγής,**
- θα καλυπτόταν το δημογραφικό κενό που είχε δημιουργηθεί με την αναχώρηση των Μουσουλμάνων και των Βουλγάρων και τις απώλειες που προκάλεσαν οι συνεχείς πόλεμοι (1912-1922), **αφού η Μακεδονία, μετά την αποχώρηση 350.000 μουσουλμάνων ήταν μία ιδιαίτερα**

αραιοκατοικημένη περιφέρεια. Έτσι το μόνο που χρειαζόταν ήταν αγροτικά χέρια για να καλλιεργήσουν τις μεγάλες πεδιάδες της, οι οποίες περιβάλλονταν από σειρές δέντρων και τις καλύβες των κολίγων. Επιπλέον, έτσι εποικίζονταν παραμεθόριες περιοχές.

Δ.1.

Εισαγωγική παράγραφος: Η αγροτική αποκατάσταση των προσφύγων που ήρθαν στην Ελλάδα λόγω της Μικρασιατικής καταστροφής στο μεγαλύτερο μέρος της ήταν έργο της Επιτροπής Αποκαταστάσεως Προσφύγων -ΕΑΠ-.

α) Απέβλεπε στη δημιουργία μικρών γεωργικών ιδιοκτησιών. Η εγκατάσταση των προσφύγων έγινε σε εγκαταλελειμμένα χωριά, σε νέους συνοικισμούς προσαρτημένους σε χωριά και σε νέους, αμιγώς προσφυγικούς συνοικισμούς. **Ειδικότερα, ο πρόσφυγας Πρόδρομος Εβρενιάδης που ήρθε από περιοχή της Καππαδοκίας αναφέρει ότι συγκρότησαν μια επιτροπή η οποία θα αναζητούσε στη Μακεδονία περιοχή για να εγκατασταθούν. Πράγματι, κατέληξαν στην Κοζάνη το 1925 και μάλιστα εκφράζει την ικανοποίησή του για τη νέα τους ζωή επισημαίνοντας μάλιστα ότι έχει ιδιαίτερη αξία για εκείνους το γεγονός ότι βρίσκονται ανάμεσα σε χριστιανούς(«Εδώ στο Βατόλακκο...Τούρκων»).**

β) Ο παραχωρούμενος κλήρος ποίκιλλε ανάλογα με το μέγεθος της οικογένειας των προσφύγων, την ποιότητα του εδάφους, το είδος της καλλιέργειας και τη δυνατότητα άρδευσης. Συνήθως ο κλήρος δεν αποτελούσε ενιαία έκταση, αλλά τεμάχια αγρών που βρίσκονταν σε διαφορετικές τοποθεσίες **αφού είχε προηγηθεί η ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης, όπως επισημαίνεται στο δεύτερο παράθεμα.** Στην αρχή η διανομή από τις υπηρεσίες εποικισμού ήταν προσωρινή. Θα γινόταν οριστική μετά την κτηματογράφηση από την τοπογραφική υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας. Εκτός από τη γη παραχωρούνταν από την ΕΑΠ μέχρι το 1930 οπότε και διαλύθηκε στέγη, εργαλεία, σπόροι, λιπάσματα και ζώα. **Επιπλέον, ίδρυσε πρότυπους σταθμούς γεωργικών βελτιώσεων και οργάνωσε κτηνοτροφικές μονάδες σε πολλές περιοχές της Μακεδονίας και της Θράκης ενισχύοντας παράλληλα την οικιακή κτηνοτροφία προκειμένου να αποφευχθεί η εκμετάλλευση των γεωργών και κτηνοτρόφων από τους εμπόρους, όπως αναφέρεται στο απόσπασμα από το έργο «Ιστορία του Νέου Ελληνισμού».**

γ) Για τη στέγαση τηρήθηκε το σύστημα της ανέγερσης των οικιών απευθείας από την ΕΑΠ (εργολαβία) ή της ανέγερσης από τους ίδιους τους πρόσφυγες με τη χορήγηση όλων των οικοδομικών υλικών (αυτεπιστασία). Τα κτίσματα ήταν, συνήθως, δύο δωμάτια, μία αποθήκη και ένας σταύλος. **Μάλιστα, σύμφωνα με πληροφορίες που παρέχει το δεύτερο κείμενο, η ΕΑΠ κατασκεύασε 50.000 σπίτια και επισκεύασε σε συνεργασία με την κυβέρνηση οικίες που είχαν εγκαταλειφθεί από τους Μουσουλμάνους, όταν έγινε η υποχρεωτική ανταλλαγή. Συνολικά, δόθηκαν 129.934 σπίτια ενώ η ΕΑΠ επισήμανε την ανάγκη να κατασκευαστούν ακόμη 12.000 για να καλυφθούν οι ανάγκες των προσφύγων. Αξίζει ν' αναφερθεί ότι, την αξία του παραχωρούμενου κλήρου θα πλήρωναν οι πρόσφυγες με δόσεις. Ο τίτλος που δινόταν στους κληρούχους ήταν τίτλος απλής κατοχής και οι πρόσφυγες είχαν περιορισμούς στην εκποίηση και κληρονομική μεταβίβαση των κλήρων τους. Αυτό γινόταν, κατά την «Ιστορία του Νέου Ελληνισμού», προκειμένου αφενός να παραμείνουν οι αγροτικοί πληθυσμοί στην ύπαιθρο και αφετέρου να μην συγκεντρωθεί η γη στα χέρια λίγων μεγαλοκτηματιών. Επιπρόσθετα, η καλλιέργεια του κλήρου ήταν αυτοπρόσωπη και συνεχής για 25 χρόνια. Θα γινόταν τίτλος πλήρους κυριότητας αργότερα, μετά την αποπληρωμή του χρέους χωρίς, ωστόσο, να δίνεται η δυνατότητα της εκποίησης του κλήρου παρά ενός μόνο μέρους του εφόσον η έκτασή του υπερέβαινε τα 10 στρέμματα φυτειών ή τα 5 καπνοχώραφω.**

Επίλογος: Μετά τη διάλυση της ΕΑΠ, το 1930, τα χρέη των αγροτών προσφύγων ανέλαβε να εισπράξει η Αγροτική Τράπεζα.

1. ☒ Ζωγράφου: **Ι. Χρυσίππου 1**, ☎ 210 7488030 & **ΙΙ. Ξηρογιάννη 10**, ☎ 210 7488180
 2. ☒ Χολαργός: Φανερωμένης 13, ☎ 210 6536551
 3. ☒ Αγία Παρασκευή: Ευεργέτου Γιαβάση 9, πλατεία Αγ. Παρασκευής, ☎ 210 6000031
-